

Пилипась В.О., здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Миколаївський інститут права НУ «ОЮА», м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: Мусиченко О.М., доктор філософії в галузі права

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОТИПРАВНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальна протиправність неповнолітніх відноситься до глобальних проблем сучасності, адже підростаюче покоління відіграє визначальну роль у забезпеченні життєздатності суспільства і його подальшому розвитку.

У роботах різних кримінологів досліджувалися кримінологічні ознаки неповнолітніх злочинців, сучасні тенденції, криміногенний вплив раніше судимих осіб на неповнолітніх, шляхи попередження даного виду кримінальної протиправності. Втім, її основні показники, кримінологічний портрет неповнолітнього, який вчиняє кримінальні правопорушення, постійно змінюється, що пов'язано з різними чинниками, в тому числі з протидією кримінальної протиправності неповнолітніх. І це обумовлює постійний інтерес до її кримінологічних показників, що дозволяє в наступному формувати дієві та ефективні заходи попередження кримінальної протиправності неповнолітніх.

Кримінальну протиправність неповнолітніх розуміємо як складне соціальне історично обумовлене явище, яке являє собою кримінальну активність дітей у віці від 14 до 18 років, і виявляється в сукупності кримінальних правопорушень, вчинених за певний період часу на певній території. Кримінальні правопорушення неповнолітніх мають свою специфіку й відрізняються істотною суспільною небезпечністю [1, с. 491].

Одним із аспектів кримінологічної характеристики кримінальної протиправності неповнолітніх є особистість правопорушника. Факторами, які впливають на формування особистості неповнолітнього кримінального правопорушника, є низький освітній рівень, багато вільного часу, негативне оточення, що помножене на недостатню соціальну зрілість, низький рівень правосвідомості, незавершеність інтелектуально-вольового розвитку зумовлює протиправну мотивацію, хоча часто вона пов'язана лише з бажанням самоствердитися шляхом вчинення кримінального правопорушення.

Здебільшого детермінанти кримінальної протиправності неповнолітніх лежать в соціальній площині. Для багатьох представників сучасної молоді матеріальний добробут постає єдиним критерієм життєвого успіху, що й зумовлює ними вибір злочинного шляху [3,

с. 176]. Серед найбільш вагомих факторів виділяємо такі як прагнення бути незалежним від батьків у матеріальному плані, що формує корисливу кримінально-протиправну мотивацію; негативний вплив родини, в якій виховується дитина і відбувається її соціалізація, зокрема недостатній рівень виховання, незадовільні умови виховання в сім'ї. Набуває значення криміногенна поведінка у зв'язку з морально-правовими поглядами, установками, ціннісними орієнтаціями сім'ї, поведінкою батьків та інших старших членів сім'ї.

Характерним для кримінальної протиправності неповнолітніх є підвищена латентність. Більшість із вчинених протиправних діянь (крадіжки у сім'ї, навчальних закладах, відбирання, вимагання грошей у молодших, бійки тощо) неповнолітніх сприймаються як пустощі, які викликані недостатнім рівнем соціальної зрілості. Неповнолітні правопорушники, яким вдається тим чи іншим чином уникнути законної відповідальності, переживають значну кримінальну трансформацію та в майбутньому є схильними до скоєння ще більш небезпечних кримінальних правопорушень [2, с. 153].

Аналіз основних кримінологічних показників за 2019-2020 рр. дав змогу виявити основні тенденції сучасної кримінальної протиправності неповнолітніх.

Рівень кримінальної протиправності неповнолітніх у 2020 р. становив 2820 кримінальних правопорушень, у 2019 р. – 3320. У 2020 р. він зменшився на 33% порівняно з 2017 р. і більше, ніж у 2 рази, порівняно з 2014 р. Найбільш криміногенною залишається вікова група 16-17-річних, яка вдвічі більша за групу 14-15-річних.

Рівень судимості кримінальної протиправності неповнолітніх також пропорційно зменшується і становив у 2020 р. 1588 осіб.

Динаміка з 2017 р. до 2020 р. характеризується постійним і поступовим зниженням, причому причини такого явища різнопланові: реалізація Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх; ефективність діяльності органів пробації; скорочення кількості населення загалом в Україні, виїзд молоді з метою навчання та майбутнього працевлаштування за кордон, тощо.

Аналіз структури за видами кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, свідчить про те, що визначають даний вид кримінальної протиправності передусім кримінальні правопорушення проти власності; проти життя і здоров'я (тяжкі та середньої тяжкості тілесні ушкодження); проти безпеки проти безпеки руху та експлуатації транспорту (переважно незаконне заволодіння транспортним засобом). Негативною тенденцією сучасної кримінальної протиправності неповнолітніх є високий показник характеру кримінальної протиправності, тобто частки тяжких та особливо тяжких серед усіх кримінальних правопорушень, вчинених

неповнолітніми: у 2019 р. – 46%, а в 2020 р. – 44%, що в минулому році на 12% є більшим порівняно з характером кримінальної протиправності повнолітніх. Жертвами кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми, доволі часто стають жінки (20%) та самі неповнолітні (10%).

Література

1. Кримінологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О.М. Литвинова. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.

2. Саско О. Щодо поняття латентної кримінальної протиправності та причин її виникнення. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1. С. 150-155. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2017_1_30.

3. Сметаніна Н.В., Граб Т.В. Кримінологічна характеристика кримінальної протиправності неповнолітніх: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2018. № 6, ч. 2. С. 173-177.

УДК 343.8(043.2)

Рец В.В., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник: Березняк В.С., к.ю.н., с.н.с.

ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Сучасне суспільство модернізується під впливом нових поглядів, тенденцій та наукових доктрин, які прийняті науковою спільнотою і в подальшому формують певні стандарти багатьох сфер життєдіяльності людства. Зокрема, наявність протилежних думок видатних науковців та практиків є характерним і для галузі кримінального права, а саме: питань покарання у вигляді довічного позбавлення волі, особливостей звільнення від його відбування та помилування засуджених.

Поняття довічного позбавлення волі, за свідченням численних правових і наукових джерел, носить концептуальний характер: «Довічне позбавлення волі – це найбільш суворий захід примусу із основних видів покарань, який відповідно до ст. 64 КК України встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосовувати позбавлення волі на певний строк» [1].

Система кримінального права України визначає покарання у вигляді довічного позбавлення волі як альтернативу смертної кари. Довічне